

JEDNORÁZOVÉ VERSUS OPAKOVANĚ POUŽITELNÉ – JSME PŘIPRAVENI NA ZMĚNU?

Je zajímavé, jak se snahy o udržitelnost ekonomiky a životního prostředí začínají promítat i do oblasti zdravotní péče. Ještě nedávno, a můžeme k časovému ukotvení použít třeba pandemii covidu-19, tedy asi v době před pandemií, by zřejmě většinu z nás ani nenapadlo, že by se našel argument, který by zpochybnil nebo alespoň otevřel širokou diskuzi k trendu, který již několik desetiletí představuje téměř synonymum bezpečné zdravotní péče – upřednostňování jednorázových zdravotnických prostředků. Jednorázová injekční stříkačka a jednorázová injekční jehla jsou dnes sym-

boly moderního zdravotnictví, jsou levné, dostupné, lehké a hlavně bezpečné. Většina z nás už ani nepamatuje, nebo raději zapomněla na doby, kdy jejich mnohem robustnější, těžké a obtížně čistitelné předchůdkyně byly po použití u jednoho pacienta vyčištěny a sterilizovány, aby pak mohly být znovu použity u pacienta dalšího. I když dříve používané materiály jako sklo, kov a pryž opakované vystavení vysokým teplotám ve sterilizátorech dobře snášely, pracnost, časová i finanční náročnost těchto postupů je v současných podmínkách nepředstavitelná. Při současném objemu poskytované zdravotní péče a injekčně podávaných léčiv je nemyslitelné, že bychom se mohli k této dávno praxi za běžných okolností vrátit už jen z těchto důvodů. Především je to ale biologická bezpečnost, která je považována za hlavní atribut jednorázových zdravotnických prostředků. Vždyť právě obavy z šíření viru HIV v 80. letech minulého století významně urychlily odklon od opakovaně používaných zdravotnických prostředků.

Jenže ony už to dávno nejsou jen jednorázové jehly a stříkačky. Jednorázové jsou ochranné osobní prostředky, chirurgické nástroje, ale také technologicky mnohem složitější prostředky, jako jsou bronchoskopy nebo katetry používané v intervenční kardiologii. Rázem se od téměř jednotkové ceny za jednorázovou injekční stříkačku dostáváme k částkám desítek až stovek tisíc korun. A to je také jeden z prvních a dnes již tradičních důvodů pro volání ekonomů nemocnic po změně – cena za vysoce sofistikovaný výrobek, který je po jednom použití, a někdy i jen když projde expirační dobou, likvidován jako odpad. Stále častěji tak zaznívá otázka – opravdu nelze tyto pomůcky ošetřit po použití tak, aby je bylo možné znovu bezpečně použít? Nelze je takzvaně obnovit?

Zde je ovšem potřeba jednoznačně říci, že za daných podmínek je odpověď NE. Zdravotnické prostředky označené jako jednorázové nejsou testované na opakované vystavení čistícímu a sterilizačnímu procesu, nejsou konstruovány tak, aby je bylo možné bezpečně vyčistit. Materiály, ze kterých jsou vyrobeny, mohou vstřebávat léčiva a chemické látky, se kterými se dostanou při použití do styku, a i kdyby vysoká teplota ve sterilizátoru usmrtila mikroorganismy, které ulpí na jejich povrchu, nezabíjí je bakteriálních endotoxinů, které mohou rovněž poškodit tkáň nebo vyvolat nežádoucí reakci v lidském těle. A důvodů, proč něco takového nedělat, by se našla jistě celá řada, včetně etických aspektů tohoto počínání.

Ale argumentů podporujících otevření diskuze na toto téma přibývá. Jedním z nejvýznamnějších je množství nevyužitelného odpadu, jehož je právě zdravotnictví významným producentem. Koncept cirkulární ekonomiky neboli oběhového hospodářství, který prosazuje Evropská komise, je postaven právě na zodpovědném využívání zdrojů, prodloužení životnosti výrobků, které jsou již v oběhu a jejich maximální recyklaci. Do tohoto konceptu myšlenka přehodnocení přístupu k alespoň některým zdravotnickým prostředkům velmi dobře zapadá. Přesto, anebo právě proto je stále na prvním místě bezpečnost pacientů. To zdůrazňují všichni, kdo nad tímto tématem polemizují, a je to i snaha Evropského parlamentu, který svým nařízením č. 2017/745 o zdravotnických prostředcích nastavuje velmi přísné podmínky pro případnou obnovu jednorázových zdravotnických prostředků v zemích EU tak, aby zamezil nekontrolovanému a neprofesionálnímu jednání.

Jak tedy vyhovět vysokým nárokům na bezpečnou zdravotní péči pro všechny, a přitom myslet i na budoucnost této planety?

Otázek je stále více než odpovědí. Naše nejbližší cesta tedy bude zřejmě v otevřenosti mysli, podpoře vědy, sdílení zkušeností a v hledání odpovědí na otázky, které je správné pokládat. A taková je vlastně i celá Hygiena.

MUDr. Bohdana Režková, Ph.D.

Ústav veřejného zdraví,
Lékařská fakulta Masarykovy univerzity
a Nemocnice Vyskov, p. o.